

HALIUCINOGENINIAI ARBA „MAGIŠKI“ GRYBAI IR „AJAVASKA“. TEISINIS ASPEKTAS

Edita Gruodytė¹

DOI: <https://doi.org/10.7220/2029-4239.23.11>

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI

Haliucinogeniniai grybai, narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolė, atsakomybė.

ĮVADAS

Istoriškai žmonija vartoja įvairias haliucinogenines medžiagas nuo seniausių laikų, kuomet dar pirmykštis žmogus, ieškodamas maisto, susipažino su augalais ir grybais, turinčiais narkotizuojantį poveikį. Tačiau pirmykštėse visuomenėse psichoaktyvių medžiagų išgavimą kontroliavo žyniai ir paprastai šios medžiagos buvo naudojamos pagal atitinkamą paskirtį – arba įvairių ritualų, apeigų metu, arba gydymo tikslais.² Seniausi istoriškai surasti įrašai apie narkotines medžiagas yra 5000 metų senumo³. Religinėse apeigų metu buvo vartojamos ir haliucinogeninės medžiagos. Tarkim „Meksikoje buvo populiarūs pejoto kaktusai, kuriuose yra psichoaktyvios medžiagos meskalino, actekai laikė šventu grybu psilocibiną ir vadino jį „dievo kūnu“.⁴

---

* Šis straipsnis buvo parengtas dalyvaujant ES projekte dėl modulio „EU criminal law and policy“ [ES baudžiamoji teisė ir politika] sukūrimo, projekto numeris 585318-EPP-1-2017-1-LT-EPPJMO-MODULE, finansuojamame pagal ES programą „Erasmus +“.

¹ Autorė yra Prof. dr., prodekanė mokslui, Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakultete, viena iš mokslinio tyrimo sričių – neteisėtas disponavimas narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis. El. paštas edita.gruodyte@vdu.lt

² E. Gruodytė. Narkotikai ir baudžiamoji atsakomybė. Teisinės informacijos centras. Vilnius, 2004, p. 18.

³ Ten pat. (Kasinėjimų Hipure metu surastose molinėse lentelėse surasta opijaus paruošimo ir vartojimo instrukcija).

⁴ M. Gossop. Gyvenimas su narkotikais. Vilnius, Artilora, 2000, pp.211-212. Paimta iš E. Gruodytė Žr. išnašą Nr. 2.

Iki 1990 metų populiariausia psichoaktyvia haliucinogenine medžiaga buvo pripažįstamas LSD, tačiau 1990 m. pabaigoje Europoje pastebima nauja tendencija – haliucinogeninių grybų plitimas iš esmės dėl plintančio poreikio būti arčiau gamtos ir technologinių inovacijų – kuomet jų galima įsigyti internetinėse parduotuvėse ir išmaniose prekyvietėse (angl. “smartshop”).⁵

Pastaruoju metu atskirų asmenų tarpe plinta tiek haliucinogeninių „grybukų“, tiek ir ajavaskos vartojimas, ir savaime kyla poreikis atsakyti, ar ir kokia atsakomybė taikoma už šių medžiagų vartojimą, pirmiausia, Lietuvoje bei kitose valstybėse. Šiuo tikslu, visų pirma, reikia išsiaiškinti, kokių psichoaktyvių medžiagų aptinkama haliucinogeniniuose grybuose bei Ayahuasca.

Haliucinogeniniams grybams priskiriamos „keleto klasių grybų rūšys: glotniagalvės – Psilocybe (cubensis, semilanceata, tampanensis, mexicana, caerulipes, bohemica, arcana); gleiviabudės – Stropharia (cubensis, coronilla); kiškiabudės – Conocybe; skydabudės – Pluteus; karteklės – Gymnopilus (spectabilis); trapiabudės – Psathyrella (foeniseeii). Šie magiški psichoaktyvūs grybai pagal vartojimą išsidėsto tokia seka: Psilocybe cubensis, Psilocybe semilanceata, Panaeolus cyanescens, Psilocybe tampanensis. Grybų klinikinis poveikis siejamas su juose esančiais toksiniais psilocibinu (PSB) ir psilocinu (PS). Šie toksinai sukelia haliucinacijas.⁶ Taigi haliucinogeniniai grybai priskiriami šiai kategorijai dėl jų sudėtyje esančios psichoaktyvios medžiagos psilocibino arba psilocino.

Literatūroje ajavaska (ayahuasca) paprastai vadinamas haliucinogeninis gėrimas, gaminamas iš Amazonės džiunglėse augančių augalų, savo sudėtyje turinčių psichoaktyvios (haliucinogeninės) medžiagos DMT.⁷ Paprastai šis gėrimas gaminamas iš dviejų augalų: Banisteriopsis caapi ir Psychotria viridis.⁸ Tad beliko išsiaiškinti, kaip reguliuojamas disponavimas paminėtais grybais bei augalais ir psichoaktyviomis medžiagomis psilocibinu, psilocinu ir DMT. Siekiant atsakyti į šį klausimą būtina trumpai apžvelgti Lietuvoje taikomą kontrolės mechanizmą.

NARKOTINIŲ IR PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ KONTROLĖ LIETUVOJE

Lietuvoje, kaip ir daugelyje pasaulio valstybių, laikomasi pozicijos, kad narkotikų⁹ vartojimas ir teisėta apyvarta yra galima tik ribotais mokslo ir medicinos tikslais, t. y. disponavimas visais kitais tikslais yra draudžiamas.

⁵ EMCDDA. Hallucinogenic mushrooms: an emerging trend case study, 2006, p. 6.

⁶ Žr. plačiau: <https://www.botanikos-sodas.vu.lt/puslapiai/mokslo-populiarinimo-straipsniai/gryb%C5%B3-toksinai-ir-j%C5%B3-poveikis-%C5%BEmogaus-sveikatai>.

⁷ Beatričė Kyguolienė. Ties realybės riba – Ayahuasca. 2018 m. <http://www.antropoteosofija.lt/lt/skaitiniai/ties-realybes-riba-ayahuasca/>; Jillian Kubala. What Is Ayahuasca? Experience, Benefits, and Side Effects. June 26, 2019. <https://www.healthline.com/nutrition/ayahuasca#uses>; <https://www.definitions.net/definition/ayahuasca>.

⁸ Žr. plačiau: <https://www.healthline.com/nutrition/ayahuasca#uses>; Benjamin J. Malcolm, and Kelly C. Lee. Ayahuasca: An ancient sacrament for treatment of contemporary psychiatric illness? Ment Health Clin. 2017 Jan; 7(1): 39–45. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6007657/>.

⁹ Straipsnyje ši sąvoka taikoma narkotinėms ir psichotropinėms medžiagoms.

Šiuo metu narkotinėms ir psichotropinėms medžiagoms (toliau tekste – narkotikai) pasaulyje taikomas kontrolės mechanizmas, iš esmės įtvirtintas 3-imis tarptautinėmis Konvencijomis – 1961 m. Bendroji narkotinių medžiagų konvencija¹⁰, 1971 m. Psichotropinių medžiagų konvencija su papildomu protokolu¹¹ bei 1988 m. Konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta.¹² Prie pirmų dviejų konvencijų yra pateikti narkotikų sąrašai, prie trečiosios – prekursorių (pagalbinių medžiagų narkotikų gamyboje) sąrašas. Lietuva yra ratifikavusi visas tris konvencijas, kas savaime reiškia valstybės įsipareigojimą laikytis konvencijose nustatytų nuostatų. Kadangi paprastai tarptautinės konvencijos nėra tiesioginio taikymo teisės aktai, Konvencijų ratifikavimas savaime reiškia, kad „Tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis“¹³, t. y. jų privalu laikytis, priimant nacionalinius teisės aktus ir nacionaliniai įstatymai neturi prieštarauti tarptautinėms sutartims.¹⁴

Lietuvoje narkotikams teisinis režimas nustatytas narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymu¹⁵ bei poįstatyminiais aktais atsižvelgiant į paminėtus tarptautinius dokumentus. Minėtame įstatyme narkotinės ir psichotropinės medžiagos apibrėžiamos sekančiai: „į Sveikatos apsaugos ministerijos patvirtintus kontroliuojamų medžiagų sąrašus įrašytos gamtinės ar sintetinės medžiagos, kurios dėl kenksmingo poveikio ar piktnaudžiaujamos jomis sukelia sunkų žmogaus sveikatos sutrikimą, pasireiškiantį asmens psichine ir fizine priklausomybe nuo jų, ar pavojų žmogaus sveikatai“.¹⁶ Vadinasi, siekiant atsakyti į klausimą, ar išvardintos haliucinogeninės medžiagos yra draudžiamos Lietuvoje, turime patikrinti, ar jos yra įtrauktos į kontroliuojamų medžiagų sąrašus.

Lietuvoje narkotikai priskiriami vienam iš keturių sąrašų, atsižvelgiant į medžiagos žalingą poveikį žmogaus sveikatai, kai jomis piktnaudžiaujama, ir pagal tai, ar jos gali būti vartojamos sveikatos priežiūros tikslais, ar naudojamos su farmacijos produktais nesusijusios pramonės tikslais. Atitinkamai I-ame sąrašė yra augalai ir narkotikai, draudžiami vartoti sveikatos tikslams, II-III-ame sąrašuose – augalai ir narkotikai vartojami sveikatos tikslais (bet atitinkamai labai pavojingi ir pavojingi asmens sveikatai, kai jais piktnaudžiaujama) bei IV-ame sąrašė yra tik narkotikai (t. y. neįeina augalai), leidžiami naudoti sveikatos bei pramonės, nesusijusios su farmacija tikslais, bet dėl žalingų padarinių, kai jais piktnaudžiaujama, taip pat pavojingi asmens sveikatai.¹⁷ Ši klasifikacija reiškia, kad fizinis asmuo iš viso neturi teisėtos galimybės disponuoti į I sąrašą įrašytomis medžiagomis, nebent jos yra vaistinio preparato, įregistruoto specialia tvarka, sudėtyje. Tuo tarpu į II ir III sąrašus įtrauktų paruoštos formos medžiagų fizinis asmuo turi teisę įsigyti vaistinėse pagal galiojančią receptą sveikatos priežiūros ar veterinarijos tikslams.¹⁸ Tokiu

¹⁰ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.35843?jfwid=f4nne6vfe>

¹¹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.35840?jfwid=f4nne6vfe>

¹² <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.54400>

¹³ LR Konstitucija, 138 str. <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.

¹⁴ „Jei įsigaliojusi ratifikuota Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis nustato kitokias normas negu Lietuvos Respublikos įstatymai, kiti teisės aktai, galiojantys šios sutarties sudarymo metu arba įsigalioję po šios sutarties įsigaliojimo, taikomos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutarties nuostatos“. Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas (Žin., 1999, Nr. 60-1948), 11 str.

¹⁵ Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymas (Žin., 1998, Nr. 8-161).

¹⁶ Ten pat, 2 str. 1 p.

¹⁷ Ten pat, 4 str.

¹⁸ Narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymo 17 str. 2 d.

būdu Lietuvoje „įstatymu yra nustatyta skirtinga disponavimo narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, įtrauktomis į skirtingus sąrašus, tvarka.¹⁹“ Narkotines ir psichotropines medžiagas pagal joms taikomą kontrolės režimą, remiantis Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, klasifikuoja ir į sąrašus įrašo Sveikatos apsaugos ministerija. Šiuo metu į sąrašą įtraukta keli šimtai psichoaktyvių medžiagų.

Mūsų analizuojamos psichoaktyvios haliucinogeninės medžiagos yra įrašytos į pirmąjį sąrašą (t. y. draudžiamos vartoti medicinos tikslais, išskyrus atvejus, kai į šį sąrašą įrašytos medžiagos yra registruoto vaistinio preparato sudėtyje), vadovaujantis 1971 m. konvencijos I-uju sąrašu, yra įrašyti tiek glotniagalvių (*Psilocybe*) genties grybų vaisiakūniai ir jų dalys, turintys psilocibino ar psilocino, ir šių grybų sporos, grybiena (I-ojo sąrašo 67-a pozicija), tiek ir haliucinogeniniuose grybuose esančios psichoaktyvios medžiagos – Psilocinas, psilotsinas (*Psilocine*, *Psilotsin*) ir psilocibinas (*Psilocybine*) – I-ojo sąrašo 65-a ir 66-a pozicijos.²⁰ T. y. **Lietuvoje draudžiama disponuoti** tiek grybiena (pavyzdžiui, kad ir ją siųstis iš kitų valstybių), tiek ir šiuose grybuose esančiomis psichoaktyviomis medžiagomis ir disponuoti šiomis medžiagomis bet kokiū būdu (t. y. auginti, siųsti, gabenti, laikyti, vartoti, gaminti ir kt.).

Šiek tiek sudėtingesnė situacija dėl ayahuasca – augaluose aptinkama haliucinogeninė medžiaga DMT²¹, vadovaujantis 1971 metų konvencija, taip pat yra įtraukta į I-ąjį sąrašą, t. y. draudžiama vartoti medicinos tikslais, tačiau augalai, (t. y. *Banisteriopsis caapi* and *Psychotria viridis*) kuriuose yra psichoaktyvios medžiagos DMT, nėra įrašyti į draudžiamų augalų sąrašus. (Šiuo metu Lietuvoje į draudžiamus sąrašus yra įrašyti šie augalai: *Aguonos* ir jų dalys (išskyrus sėklas) (*Poppy plant (except the seeds)*), *Kokamedžio lapai (Coca leaf)*, *Puošnioji vožtė* ir jos dalys (*Kratom (Mitragyna speciosa) plant*), *Kanapės (antžeminės dalys) (Cannabis plant)*, *Arabinio dusūno lapai ir stiebeliai (Catha edulis leafs and straw)*, *Gyslotasis vyklys* ir jo dalys (*Argyreia nervosa plant*), *Kvaitulinis šalavijas* ir jo dalys (*Salvia divinorum plant*), *Linažiedis sukutis* ir jo dalys (*Ipomoea violacea plant*))²² bei paminėtieji grybai, kurie pagal biologinę klasifikaciją nėra augalai. Reikia pažymėti, kad dėl ayahuasca augalo nėra vieningos pozicijos ir pasaulyje, kadangi, tarkim, ayahuasca nuovirui (angliškai *decoction*) nėra taikomas tarptautinis kontrolės mechanizmas ir skirtingose valstybėse taikomas skirtingas režimas.²³ Dalyje valstybių, turinčiose psichoaktyvių medžiagų vartojimo ilgametes tradicijas bei pasirašiusias paminėtas konvencijas su išlygomis (tokios valstybės kaip Brazilija, Peru, Kanada ir kt.), ayahuasca vartojimas leistinas religinių apeigų metu ar traktuojama kaip kultūrinis paveldas ir kt. Dalyje valstybių ši medžiaga yra tiesiogiai draudžiama (pvz. Prancūzijoje²⁴ ar Rusijoje). Ir trečioji kategorija valstybių, kuriai, matyt, būtų galima priskirti ir Lietuvą, kur tiesiogiai Ayahuasca nėra

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2019 m. gegužės 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-117-689/2019, 11 par.

²⁰ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. sausio 6 d. įsakymas Nr. 5 „Dėl Narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašų patvirtinimo“ (Žin., 2000, Nr. 4-113)

²¹ Atskirų autorių nuomone, į šio gėrimo sudėtį gali įeiti ir žymiai daugiau įvairių psichoaktyvių medžiagų: *Banisteriopsis caapi*, *Peganum harmala*, *Psychotria viridis*, *Diplopterys cabrerana*, *Mimosa hostilis*, *Banisteriopsis rusbyana*, *harmine*, *harmaline*, *tetrahydroharmine (THH)*, *harmol*, *harmalol*./ Žr. plačiau: http://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_44936_EN_NR2006fren.pdf, p. 8.

²² Ten pat.

²³ Versta autorės iš puslapio: <https://www.iceers.org/ayahuasca-legal-status/>.

²⁴ Prancūzijoje nuo 2005 metų. Žr. plačiau: FRANCE New Development, Trends and in-depth information on elected issues, p. 8 http://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_44936_EN_NR2006fren.pdf.

draudžiama, bet ja disponuoti taip pat nėra ir leidžiama bei už disponavimą šia medžiaga yra baudžiama.²⁵ Koks teisinis režimas taikomas atskirose valstybėse Ayahuasca galima rasti atskiruose internetiniuose puslapiuose (pvz. <https://www.iceers.org/adf/country-by-country-legal-status-map/>; <https://entheonation.com/blog/ayahuasca-legal-country/>; <https://retreat.guru/journal/2123/ayahuasca-legality>), tačiau neaišku, ar pateikiama informacija yra patikima, kadangi tai nėra oficialūs institucijų puslapiai ir būtina labai atsakingai įvertinti pateikiamą informaciją.

ATSAKOMYBĖ LIETUVOJE

Vadovaujantis administracinių nusižengimų kodekso 71 straipsniu,²⁶ asmenims taikoma administracinė atsakomybė tiek už **narkotikų vartojimą** be gydytojo priskyrimo, tiek ir už vengimą pasitikrinti dėl apsvaigimo, kuomet asmenys sulaikomi dėl kitų administracinių nusižengimų padarymo. Pirmą kartą už šiuos pažeidimus skiriama bauda nuo trisdešimt iki vieno šimto penkiasdešimt eurų. Už pakartotinį pažeidimą skiriama bauda nuo vieno šimto penkiasdešimt iki dviejų šimtų trisdešimt eurų bei gali būti taikoma administracinio poveikio priemonė – įpareigojimas dalyvauti alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, resocializacijos ar kitose programose (kursuose). ANK 71 str. 4 d. taip pat numatyta, kad asmuo, kuris savanoriškai kreipėsi į sveikatos priežiūros įstaigą dėl asmens sveikatos priežiūros paslaugų suteikimo dėl narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo be gydytojo paskyrimo, atleidžiamas nuo administracinės atsakomybės už šiame straipsnyje numatytus veiksmus. „Savanoriškai“ suprantami tie atvejai, kai asmuo nieko neverčiamas, laisva valia, negresiant atsakomybei ar pavojui, kad sulaikys, „įduos“ ir kt. Tokiu būdu administracinė atsakomybė yra galima tik tais atvejais, kai bus nustatyta, kad asmuo yra pavartojęs psichoaktyvių medžiagų, tačiau pas jį šių medžiagų nebus surasta bei nebus išsiaiškintos šių medžiagų įsigijimo aplinkybės.

Tuo tarpu už visas kitas neteisėtas veikas²⁷ su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, t. y. už gaminimą, perdirbimą, įgijimą, laikymą, gabenimą ar siuntimą (sinonimas visoms išvardintoms veikoms – disponavimas), asmeniui kils baudžiamoji atsakomybė pagal Baudžiamojo kodekso 259–260 straipsnius. Lietuvoje baudžiamoji atsakomybė diferencijuojama pagal du kriterijus – tai, ar asmuo disponuoja narkotikais turėdamas platinimo tikslą ir pagal psichoaktyvių medžiagų kiekį. Atitinkamai BK 259 str. nustatyta baudžiamoji atsakomybė už disponavimą narkotikais neturint tikslo jas parduoti ar kitaip platinti. Už šias nusikalstamas veikas (išskyrus disponavimą labai dideliu ir nedideliu kiekiu) asmeniui gali būti skiriama bauda arba areštas, arba laisvės atėmimas iki dvejų metų.²⁸ Kuomet neturint platinimo tikslo disponuojama nedideliu kiekiu (mūsų atveju iki 0,2 g. DMT, iki 5 g. Glotniagalvių (Psilocybe)

²⁵ Paimta iš: <https://www.iceers.org/ayahuasca-legal-status/>.

²⁶ Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (TAR, 2015-07-10, Nr. 2015-11216).

²⁷ Priminsime, kad nuo 2017 m sausio 1 d. Lietuvoje įsigaliojo administracinių nusižengimų kodeksas (vietoje prieš tai galiojusio administracinių teisės pažeidimų kodekso) ir buvo panaikinta administracinės atsakomybės taikymo galimybė už neteisėtą nedidelio narkotinių ir psichotropinių medžiagų kiekio įsigijimą ir laikymą asmeniniais tikslais, kas reiškia, kad ir už šias veikas asmenims taikytina tik baudžiamoji atsakomybė. Žr. Plačiau: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2942750.

²⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (Žin., 2000, Nr. 89-2741), 259 str.

genties grybų vaisiakūnių ir jų dalių, turinčių psilocibino ar psilocino bei bet koku kiekiu Glotniagalvių (Psilocybe) genties grybų sporų, grybienos²⁹), tai laikoma baudžiamuoju nusizengimu, už ką numatyta viešieji darbai arba laisvės apribojimas, arba bauda, arba areštas.³⁰

Tais atvejais, kai disponuojama narkotikais turint platinimo tikslą, baudžiama laisvės atėmimu nuo 2 iki 8 metų. Kai disponuojama dideliu narkotikų kiekiu (daugiau nei 500 g. ir ne daugiau nei 2500 g. Glotniagalvių (Psilocybe) genties grybų vaisiakūnių ir jų dalių, turinčių psilocibino ar psilocino; daugiau nei 20 g. ir ne daugiau nei 100 g. DMT) turint platinimo tikslą, baudžiama laisvės atėmimu nuo 8 iki 10 metų. Kai asmuo disponuoja labai dideliu kiekiu psichoaktyvių medžiagų (atitinkamai daugiau nei 2500 g. Glotniagalvių (Psilocybe) genties grybų vaisiakūnių ir jų dalių, turinčių psilocibino ar psilocino; daugiau nei 100 g. DMT) galima bausmė nuo 10 iki 15 metų laisvės atėmimo³¹ ir tikslas jau nebėra įstatyme numatytas vien dėl to, kad disponavimas labai dideliu kiekiu narkotikų rodo padidintą veikos pavojingumą.

Asmuo gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės už vartotų ar atiduotų narkotinių ar psichotropinių medžiagų gaminimą, igijimą ir laikymą (t. y. nenumatyta galimybė būti atleistam už neteisėtą narkotikų perdirbimą, gabenimą ir siuntimą) tuomet, kai neturėjo platinimo tikslo ir savanoriškai kreipėsi į sveikatos priežiūros įstaigą dėl medicinos pagalbos ar kreipėsi į valstybės instituciją norėdamas atiduoti neteisėtai turimas medžiagas.³²

Lietuvoje, kaip ir daugelyje ES valstybių, nustatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą ir narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašą įtrauktų didelio kiekio augalų auginimą. Vadovaujantis teismų praktika dideliu augalų kiekiu buvo pripažinta tarkim 21 vnt. (baudžiamoji byla Nr. 2K-596/20110, 46 vnt. (Nr. 1A-331-449/2019) 256 vnt. (Nr. 2K-316-511/2017) augalų ir buvo taikyta baudžiamoji atsakomybė pagal BK 265 str. Kaip jau buvo minėta, šiuo metu Lietuvoje galima baudžiamoji atsakomybė už aguonų, kokamedžių, puošniosios vožtės, kanapės, arabinio dusūno, gyslotojo vyklio, kvaitulinio šalavijo, linažiedžio sukučio ir glotniagalvių (Psilocybe) genties grybų (kas teisiškai traktuojama kaip augalas) neteisėtą auginimą.

Tais atvejais, kai draudžiamos medžiagos (narkotikai) gabenamos iš kitų valstybių (pavyzdžiui, pastaruoju metu išplitusi praktika įsigyti jas internetu ir siųstis paštu), papildomai taikoma baudžiamoji atsakomybė ir pagal BK 199 str. 3 d. už narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandą, už ką numatytas tik laisvės atėmimas nuo 3 iki 10 metų. Tarkim, baudžiamojoje byloje Nr. 1-137-383/2019 asmuo nuteisiamas už tai, kad internetu neteisėtai įgijo 12,8960 g. psichotropinės medžiagos – Psilocybe genties grybienos (skleročių), kurioje yra nedidelis kiekis psilocibino ar psilocino bei juos siuntėsi paštu į Lietuvą. Už šias veikas asmeniui buvo taikyta BK 259 str. 2 d. (dėl nedidelio kiekio) ir BK 199 str. 3 d. bei paskirta bausmė 21 MGL (t. y. 1050 Eur) bauda su surastų medžiagų konfiskacija jas sunaikinant.³³ Kitoje analogiškoje byloje už siuntimąsi 6,5769 g. Psilocybe S. (glotniagalvių) grybų vaisiakūnių su sporomis asmeniui buvo paskirta 5 MGL (2824,50 Eur) dydžio bauda.³⁴

²⁹ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. balandžio 23 d. įsakymas Nr. V-239 „Dėl Narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijų“ (Žin., 2003, Nr. 41-1899), 46, 57-58 punktai.

³⁰ BK 259 str. 2 d.

³¹ BK 260 str. 1-3 d.

³² BK 259 str. 3 d.

³³ Kauno apygardos teismo 2019 m. kovo 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-137-383/2019.

³⁴ Kauno apygardos teismo 2017 m. rugsėjo 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-310-327/2017.

Svarbu paminėti ir tai, kad Lietuvoje BK 7 straipsnyje nustatyta: „Asmenys atsako pagal šį kodeksą, nesvarbu, kokia jų pilietybė ir gyvenamoji vieta, taip pat nusikaltimo padarymo vieta bei tai, ar už padarytą veiką baudžiama pagal nusikaltimo padarymo vietos įstatymus, kai padaro nusikaltimus, atsakomybė už kuriuos numatyta tarptautinių sutarčių pagrindu: <...> 12) nusikaltimus, susijusius su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis, nuodingosiomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis (259–269 straipsniai) <...>“³⁵, kas reiškia, kad „Disponavimas į I narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašą įtrauktomis medžiagomis **visada yra neteisėtas** <...> todėl tuo atveju, kai užsienio valstybėje įsigyjamos į šį sąrašą įrašytos medžiagos, taikant BK 7 straipsnio nuostatas, asmenys atsako atitinkamai pagal BK 259 ar 260 straipsnius, nesvarbu, kokia jų pilietybė ir gyvenamoji vieta, taip pat nusikaltimo padarymo vieta bei tai, ar už padarytą veiką baudžiama pagal nusikaltimo padarymo vietos įstatymus.“³⁶ Tai reiškia, kad asmenys, išvykę į kitas valstybes, kuriose yra kitoks psichoaktyvių medžiagų kontrolės mechanizmas, vadovaujantis universalios jurisdikcijos principu, gali būti baudžiami pagal Lietuvos įstatymus už neteisėtą disponavimą į I-ą sąrašą įrašytomis narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, įskaitant ir minėtas haliucinogenines medžiagas.

Taigi, bet koks disponavimas „magiškais grybukais“ ar ayahuasca Lietuvoje yra draudžiamas ir baudžiamas bei už tai nustatytos pakankamai griežtos sankcijos, ypač už neteisėtą šių medžiagų gabenimą iš kitų valstybių.

HALLUCINOGENIC OR „MAGIC” MUSHROOMS AND „AYAHUASCA”. LEGAL ASPECT

KEY WORDS

Hallucinogenic mushrooms, control of narcotic drugs and psychotropic substances, responsibility.

³⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (Žin., 2000, Nr. 89-2741), 7 str.

³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2019 m. gegužės 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-117-689/2019, 13 par.